Jolsvai András

Minden gromek és papinek

1.

Az volt a terv, hogy máma felkötöm magam.

De látszik, hogy ebből már semmi nem lesz.

Mentségemre legyen mondva, ez a terv éppen húsz évvel ezelőtt fogalmazódott meg bennem, a születésnapomon, amikor túl voltam már néhány felesen, és azt a szorongást, mely abból fakadt, hogy megint eltelt egy év az életemből, és az előttem álló szakasz sem látszott túl szívderítőnek, ezzel a döntéssel véltem megoldhatni. Hogy nem várom tétlenül a dolgok alakulását, hanem a kezembe veszem a sorsomat, kijelölöm a végpontot, és ezzel némileg meg is határozom az oda vezető utat.

Emlékszem, akkor valami megkönnyebbülésfélét éreztem. És az azóta eltelt években is, valahányszor nehézségekbe ütköztem vagy bánat ért, vígaszomul szolgált a gondolat, hogy már csak ennyit vagy annyit kell kibírni, és aztán jöhet a befejezés. Nem vertem nagydobra a dolgot, de azért, ha társaságban az élet végéről esett szó, nem rejtettem véka alá, hogy ami engem illet, magam szeretném kézbe venni a dolgokat, ha eljön az ideje. Mert a létezésnek – fejtegettem tovább – önmagában nincsen értéke a számomra, én nem akarok bénán vagy szélütötten vegetálni, se demenciába süllyedni és mit sem tudni magamról, vagy kórházról kórházra, műtőről műtőre vándorolni, fájdalomcsillapítókon szenvedni át az éveket. És főleg nem akarok terhére lenni senkinek: sem a szeretteimnek, sem a barátaimnak, sem az államnak. S minthogy – ezt már nem mondtam, ezt csak most teszem hozzá – az ember hajlamos becsapni magát és sokáig elhinni, hogy még nincs semmi baj, csak nem jutnak eszébe a szavak vagy nem tud kiegyenesedni a fájdalomtól vagy kicsit ködösen lát, de holnapra jobb lesz, és addig húzza az időt, míg a végén nem lesz abban a helyzetben, hogy cselekedjék, az a jó megoldás, ha nem várjuk meg mindezek bekövetkeztét, hanem kijelöljük az utunkat, és amikor itt az idő, pontot teszünk az ügy végére.

Én akkor optimistán még húsz évet adtam magamnak. Ez telt le a mai napon. Most kellene felkötnöm magam. De épp ez az, ami nem fog menni.

Nem gyávultam el, nem rettentem vissza, ne higgyék. Nem félek a haláltól sem, sose féltem tőle, pedig nem részesültem a hit vígaszában, nem hittem, hogy így vagy úgy lesz folytatása a történetnek, csak egy

másik dimenzióba kerülünk majd. Nem, a magam részéről meg vagyok róla győződve, hogy a végállomásról nem indul többé szerelvény. De ezt nem is bánom.

Egyszóval nem arról van szó, hogy visszahőköltem volna, sőt, manapság még határozottabban az a véleményem, hogy ha az embernek nem adatik meg a békés elmúlás kegyelme (egy karosszékben ülve vagy egy hintaágyban szenderegve), akkor magának kell intézkednie. Nem, itt csak egy technikai problémával kellett szembenéznem, ez okozza a gondot.

Az ötvenedik születésnapomon, amikor meghoztam ezt a döntést, egy külvárosi házban éltem, melyhez egy nagy kert és egy fészer is tartozott: békebeli építmény volt, igazi fagerendákkal, azok egy vízilovat is kibírtak volna: úgy terveztem, hogy a középsőre akasztom fel magam. Bombabiztos tervnek látszott, tényleg csak arra kellett volna figyelnem, hogy a kötél, amit erre a célra választok, elég erős legyen. (Meg is vettem akkoriban egy öt méteres darabot egy hajósboltban, az a fél utcának elég lett volna.) Ha délelőtti időpontot választok, attól se kellett volna tartanom, hogy túlságosan hamar felfedeznek, mert olyankor a kutya se jár arra – ráadásul a fészert belülről is be lehetett reteszelni. Azt gondoltam, ha közeledik az óra, szépen elrendezek mindent, kiveszem a pénzt a bankból, megveszem a sírhelyet, megírom a végrendeletemet és néhány búcsúlevelet is – egyet a barátaimnak, egyet a feleségemnek és egyet a rendőrségnek, hogy ne maradjanak kétségek – aztán csak ki kell rúgni magam alól a kissámlit. Azt olvastam, az ember ilyenkor nem szenved sokat, már az első pillanatban elveszti az eszméletét, és a látványa se lesz olyan borzasztó, mintha vízbe ugrana, vagy a vonat alá vetné magát. Egyszóval, ha az ember felakasztja magát, és ezt decens módon teszi, akkor okozza a legkevesebb kellemetlenséget embertársainak.

Nade manapság egy terézvárosi kölcsönlakásban húzom meg magam, amelynek belmagassága megfelel ugyan, de a gipszstukkós álmennyezet egy erősebb csillárt se igen bírna el. A felkötés tehát szóba sem jöhet, és az egyéb megoldásoknak is nagy a kockázata. (Tudniillik, hogy a végén mégsem halok meg.) Gyógyszerhez ma már nem olyan egyszerű hozzájutni, és ott az adagoláson is igen sok múlik. Gondolják el, mi minden történhet az emberrel, ha alul-vagy fölülkalibrálja az adagot. Fegyvert szerezni sem igen lehet, pénzem se lenne rá, a kezem is remeg: a főbelövés ráadásul olyan kivagyi dolog, váltót hamisító katonatisztek vagy csődbe ment bankárok mulatsága, nem egy öregség elől menekülő kisemberé. Maradna még, hogy felvágnám a kádban az ereimet: de ott meg csupa vér meg víz lenne az egész fürdőszoba, s ha nem intézkedem időben, az egész lakás. Ez különben is egy erős szempont, hogy a lakásra

ne vessek rossz fényt a cselekedetemmel: voltaképpen szívességből lakhatom itt, nem tehetem meg a tulajdonossal, hogy öngyilkosságommal árnyékot vetek a lakására. Ki vesz ki szívesen egy olyan helyet, ahol az előző lakó az imént végzett magával?

Mondhatnák persze, hogy előbb kellett volna gondolkodni. Végre is nem tegnap költöztem ide, mindazt, amit most elmondtam, már tudhattam évekkel ezelőtt – ahogy azt is, hogy ez a születésnap is eljön előbb-utóbb. Igazuk van, teljesen igazuk, de valahogy elszaladt az idő, mielőtt észbe kaphattam volna. Mit elszaladt, elszáguldott, elsüvített, szinte észre se vettem. Most már persze mindegy, kénytelen vagyok más megoldást választani.

Van rá egy (szép) napom.

2.

Nem alszom valami jól. Pontosabban szólva pocsékul alszom. Sose voltam valami nagy alvó, a csúcson is beértem hat-hét órával, de mostanában az öt is komoly eredménynek számít, és azt is három-négy szakaszban abszolválom. Próbáltam pedig mindent, korai lefekvést, kései lefekvést, esti futást (kocogást, vánszorgást), nagy sétát, amikor még megengedhettem magamnak, kísérleteztem mindenféle nyugtatókkal, altatókkal is, de semmi nem használt: sőt, amikor egyedül maradtam, persze romlott is a helyzet. Mára tudomásul vettem a dolgot, mi mást is tehetnék, mára az egész éjszaka púp a hátamon, már amikor lefekszem, azt várom, hogy vége legyen – vagy nekem legyen végem közben –, és tényleg, valahogy csak eljön a reggel is minden nap. Ma már nem mérgelődöm, nem forgolódom, felkelni is csak akkor kelek, ha a természet a mellékhelyiségbe szólít, egyébként csak fekszem, nézem a plafont (az ébresztőóra digitális kijelzője épp annyit fényt ad, amivel a falak körvonalai kivehetőek), és igyekszem egyenletesen lélegezni, hátha elalszom. (És időnként sikerül is.) Amikor meg nem, mindenféléken gondolkodom. A múltamon. Az életemen. A családomon. A felmenőimen. Az emberiség jövőjén. A barátaimon. Meg még százezer dolgon. Ilyesmi persze előfordul velem éberen is, de ilyenkor, éjszakánként, van valami titokzatos, kiszámíthatatlan elem ebben a gondolkodásban. (Vagy miben.) Ha nappal töröm a fejem valamin, bár kontrollálni nem tudom, hogyan következnek egymás után a lépések, visszamenőleg meg tudom magyarázni őket – hogy ez vagy az jutott eszembe éppen erről vagy arról. De éjszaka, amikor valahol az álom és az ébrenlét közötti senki földjén ténfergek, egyáltalán nem tudom követni magam – az egész folyamatnak nincs semmi logikája. Régebben sokszor megpróbáltam leverni legalább egy-egy cölöpöt a

gondolataim között, hogy ha kell, visszataláljak a kezdetekhez, de mára ilyesmivel már nem fárasztom magam. Megyek, amerre a szél visz, az egésznek úgyis csak az a feladata, hogy elteljen valahogy az éjszaka. Az meg valahogy mindig eltelik. (Eddig legalábbis eltelt.)

Ötkor kelek – ha belegondolok, több, mint ötven éve. Hamar belejöttem egyébként, tökéletesre a seregben fejlesztettem ezt a tudásomat, pedig ott hatkor volt az ébresztő, de nekem szükségem volt előtte arra a kis időre, amikor magam lehetek, amikor berendezhetem képzeletbeli világomat, melybe a katonaság elől menekültem – az a világ persze főleg gyönyörű, meztelen nőkkel volt berendezve, de azért akadt benne egy futball-labda, egy pakli magyar kártya, két mozijegy, egy Beatles-lemez (az Abbey Road), a palánki strand nagymedencéje, egy csupor méz meg effélék. Ez a reggeli óra, ez a képzeletbeli világ mentett meg engem akkor, ez segített átevezni azon a sivár, értelmetlen két esztendőn, húsz éves koromban. Minden áldott napon, télen és nyáron, pontosan öt órakor ébredtem fel azon az emeletes ágyon ott a páncéltörő szakasz fehérre meszelt termében, az ablak mellett, ahonnan a gyakorlótér mindig sáros földjére lehetett látni. (Reggel ötkor persze még csak arra a sárga fényű ostorlámpára, a tér sarkán.) Ezt a reggeli kelést aztán a leszerelés után is megtartottam, igaz, akkoriban jó ideig hatra jártam dolgozni, s hogy kényelmesen odaérjek, kellett ez az óra, de amikor már nagy úr voltam a cégnél, és megengedhettem volna magamnak a későbbi kelés luxusát, én akkor is ragaszkodtam hozzá: valahogy a személyiségem része lett. Elnyúltam aztán a kádban, fürödtem egy félórácskát, szöszögtem, vacakoltam, megcsináltam a reggelit, csak azután ébresztettem fel az asszonyt, ő meg álmosan beült a készbe. (Ezt is szerettem, ahogy ott darvadozik lustán, kócos hajjal, gyűrt hálóingben az étkezőasztalnál, miközben én kikenve-kifenve olvasom az újságot a ham and eggs mellett – merthogy akkoriban az újságkihordók reggelenként a lakásokig hozták a friss lapokat.) Egyszóval akárhogy alakult is az életem, akárhol laktam is, akárkivel, s bármilyen beosztásban dolgoztam is (azt nem mondhatom, hogy akárhol, hiszen egész életemben egyetlen munkahelyem volt), mindig öt órakor keltem. Óra nélkül, hajszálpontosan, magamtól.

Mostanában úgy kellene mondanom, hogy ötkor kelek ki az ágyból – hiszen akkor már régen fenn vagyok. Lezuhanyozom – szeretek zuhanyozni, igaz, a kádfürdőt jobban szerettem, de mostanában nem tekinthetek el a vízfogyasztás káros anyagi következményeitől, úgyhogy a kádnak annyi –, fogmosás, borotválkozás, tizenkettedike táján egy finom kávé, kétszer lefőzve, hónap végétől cikória, az is finom tud lenni. Ezeket még egy nagy fürdőköpenyben abszolválom, csak azután öltözöm fel,

választékosan – akár megyek valahova azon a napon, akár nem. (Ki nem állhatom a mackónadrágos, atlétatrikós fazonokat.) Reggelizni mostanában már nem szoktam, tíz körül iszom egy pohár tejet vagy joghurtot, azzal elvagyok kettőig. Az evés már nem játszik jelentős szerepet az életemben, s nemcsak azért, mert a lehetőségeim beszűkültek az utóbbi időben, hanem azért is, mert ehhez az élethez sokkal kevesebb energiára van szükség. Van úgy, ha nagyon belemerülök valamibe, el is felejtek vacsorázni. (Úgy is van néha, hogy nem felejtek el, mégse vacsorázom – de azért ilyesmi nem gyakran fordul elő.) Érdekes módon a nappalok – az éjszakákkal ellentétben – szélvészgyorsan elszaladnak, gyakran a felét se tudom megcsinálni annak, amit terveztem. (Mert jobbára megtervezem azért a napjaimat, ahogy megterveztem mindig mindent az életemben – más kérdés, hogy aztán a dolgok nem mindig úgy alakultak, ahogy szerettem volna.) Vannak állandó programpontok persze, olvasás, keresztrejtvény, utazás, helykeresés, s ha nem is minden nap, de elég gyakran járok vásárolni, könyvtárba, sétálni, és viszonylag állandó programnak számít a Hajagos szomszéddal töltött idő is, pedig annak egy részétől biztosan el tudnék tekinteni. De hát az ember végül is a körülményei rabja, vagy mi. (Ezt, azt hiszem, egy híres ember mondta egyszer, de napok óta nem jut eszembe a neve.)